

Такий підхід до системи принципів кримінального провадження є вельми об'єктивно аргументованим, оскільки, виходячи із сутності змагальності, як центральної категорії, що забезпечує рівність учасників процесу та створює для них єдине, максимально подібне середовище для реалізації своїм прав і обов'язків, сторони вільно подають свої докази до суду і доводять їх переконливість, а суд зобов'язаний самостійно та прямо дослідити надану йому інформацію. Диспозитивність деталізує та уточнює принцип змагальності у частині користування суб'єктами кримінального судочинства наданими їм правами. Останній принцип, що забезпечує змагальність кримінального провадження, забезпечує життєздастність вищезазначених принципів (хоча і не тільки вищезазначених, а усіх засад кримінального судочинства). За допомогою даного принципу здійснюються контроль за всім судочинством, він стимулює суд виконувати свої обов'язки та правильно користуватися наданими йому правами, оскільки суспільство та зацікавлені особи мають вільний (окрім деяких винятків передбачених КПК) доступ до судочинства.

Денисова Ю. С.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального процесу*

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Реформування кримінального процесуального законодавства України зумовило необхідність здійснення наукового аналізу нових процесуальних норм та правових інститутів, а також стадій кримінального процесу, що зазнали суттєвих змін. До таких належить і одна з форм перегляду судових рішень – кримінальне провадження за нововиявленими обставинами.

Новий Кримінальний процесуальний кодекс покликаний запровадити якісно нову систему захисту основних прав і свобод людини та громадянина, одне з центральних місць у якій займає інститут перегляду судових рішень у кримінальних справах (Маляренко В. Т. Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: монографія / В. Т. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 512 с. – С.25).

Розвиток стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами можна поділити на три етапи: дореволюційної доби, радянського часу та періоду незалежності України. Більшість вчених вважає, що свій початок дана стадія бере в період пов'язаний із проведенням у Російській імперії, до складу якої в той час входила частина українських земель, у 1864 році судової реформи, у ході якої був прийнятий та введений в дію Статут кримінального судочинства у якому була глава яка мала назву

«Про відновлення кримінальних справ» і передбачала процедуру перегляду кримінальних справ, вироки у яких набрали законної сили. На територіях українських земель, які входили до складу Австро-Угорської імперії, прототипом сучасного провадження за нововиявленими обставинами також було відновлення провадження у кримінальній справі, передбачене Кримінально-процесуальним кодексом Австро-Угорської імперії, затвердженим у 1873 році. Кримінальне процесуальне законодавство радянського часу представлено рядом Кримінально-процесуальних кодексів, прийнятих відповідно у 1922, 1927 та 1960 роках, які регулювали провадження за нововиявленими обставинами. Історичної відмінності у КПК 1922 р. та КПК 1927р. немає. На відміну від КПК УРСР 1927р., який передбачав перегляд за ново виявленими обставинами лише вироків, КПК 1960р. надав суду право переглядати за цими обставинами і касаційні ухвали, а також ухвали і постанови наглядної інстанції.

Новий КПК порівняно з кодексом 1960 р. розширює підстави здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами (ч. 2 ст. 459 КПК). Прокурор фактично повністю усунутий від основної ролі у цьому виді провадження, оскільки ст. 460 КПК надає право учасникам судового провадження подати заяву про перегляд за нововиявленими обставинами судового рішення суду будь-якої інстанції, яке набрало законної сили.

Крім того, змінилися строки звернення про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами та строки такого перегляду. Також КПК передбачено право суду своєю ухвалою зупинити виконання судового рішення, яке переглядається за нововиявленими обставинами, до закінчення перегляду. Суд має право скасувати вирок чи ухвалу і ухвалити новий вирок, тоді як раніше суд не міг навіть внести зміни у вирок, які впливають з нововиявлених обставин. (Фідря Ю. О. Провадження за ново виявленими обставинами: Історико-правовий аспект // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Вип.19-2012. – с.162-163).

Значною новелою, що передбачена КПК, є формалізовані вимоги до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Така заява повинна бути подана в письмовій формі й, окрім іншого, містити обґрунтування з посиланням на обставини, що підтверджують наявність нововиявлених обставин, та зміст вимог особи, яка подає заяву до суду. До заяви додаються копії заяви в кількості, необхідній для їх надіслання сторонам і учасникам кримінального провадження. Цей обов'язок не поширюється на особу яка тримається під вартою. Процесуальними санкціями за недодержання вимог до оформлення такої заяви за аналогією з касаційним провадженням передбачено залишення заяви без руху, а в разі, якщо особа не усунула недоліки у строк, визначений судом, – повернення заяви. Підсумовуюче викладене, можна зробити висновок, що

функціонування стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами є виправданим.

На кожному етапі формування кримінального процесу, починаючи з XVIII ст., у кодифікованих актах містилися норми, присвячені цій стадії. Як вбачається з аналізу ключових нормативних актів різних історичних періодів, питання про доцільність існування цієї стадії ніколи не виникало, однак і значної уваги законодавця до неї не спостерігалось, навіть тоді, коли це було необхідно. Змінювалися суб'єкти та строки перегляду судових рішень, суб'єкти його ініціювання, однак об'єкт перегляду – судові рішення, що набрало законної сили, та сутність нововиявлених обставин залишалася незмінною. Ця стадія кримінального процесу дає змогу виправити помилки судової практики минулих років, реабілітувати незаконно засудженого у разі відбуття ним покарання чи його смерті, таким чином, у міру можливості, відновити законність та справедливість.

У КПК доцільно було б передбачити процесуальний порядок встановлення нововиявлених обставин. Це може бути судове доручення прокурору провести перевірку обставин, зазначених у заяві про перегляд судового рішення за ново виявленими обставинами. Прокурор може доручити проведення розслідування органу досудового розслідування (Сиза Н. П. Провадження за нововиявленими обставинами у кримінальному процесі України: проблеми процесуальної форми.// Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Вип.19. – с.150-153).

Отже, кардинальні зміни основних правил провадження за ново виявленими обставинами є не до кінця продуманими та послідовними. Можливо, практика застосування цих правил покаже слабкі місця у регулюванні цієї стадії кримінального процесу, що стане поштовхом до внесення змін та доповнень до глави 34 КПК України.

Мурзановська А. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального процесу*

ПРИВІД ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року (далі – КПК) суттєво змінилась законодавча регламентація застосування заходів процесуального примусу. Ці зміни стосуються і приводу, який віднесено до заходів забезпечення кримінального провадження. Враховуючи, що застосування приводу є фактично обмеженням конституційного права особи на її недоторканність та вільне пересування досить актуальними є питання щодо поняття, підстав та порядку застосування приводу.